

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR.....	40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich	
SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEXNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI	44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI	49
To'xtabayev Oybek Odilovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR.....	56
Ismailov Bobir Salomovich	
TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI	62
Yangiboyev F.B.	
MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHİYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	68
Turayev Og'abek Kaxramonovich	
XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI.....	75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODEL.....	83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li	
QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH	89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH	94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna	
TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI	111
Begamov S.X.	
RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS.....	116
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
HUDUDIY TURIZM KLASTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi	
SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI.....	129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi	
GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI.....	134
Xaydarova Sitora Suranbay qizi	
KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI.....	139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich	
YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI.....	145
Jamaldinova Asalxon Saliyevna	
2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEXNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI	151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich	

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI	155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ	163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEKANIZMLARI	170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ	178
Срожиддинова Зарина Хайриддиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна	
МАМЛАКАТИМИЗДА QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL	190
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEKANIZMLARI VA "QAMRAB OLINMAGAN O'RTA QATLAM" MUAMMOSI	196
Bafoev Farrux Jo'raqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna	
O'ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEKANIZMLARI	208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHLTLARI	214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich	
QURILISHDA ISHLAB CHIQRISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI	220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI	225
Xolov Sherali Axrorboyevich	
2010-2024-YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI	229
Ashurov Shuhratbek Qudrat o'g'li	
TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI	233
Sherbekova Kamola Norbekovna	
AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI	243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich	
MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHİYATI VA MUAMMOLARI	258
Raupov Shuxrat Soyibovich	
ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи	
DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS	270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich	

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	273
Mirzaev Dilshod Artikovich	
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА.....	279
Касимова Наргиза Сабитджановна	
YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi	
BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIV TA'LIM MISOLIDA).....	289
Kariyeva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KO'RSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI.....	295
Qurbonov Odilbek Ro'zmatovich	
O'ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'LLARI.....	302
Umed Farmonkulovich Radjabov	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEKANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI.....	307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA).....	313
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna	
RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI.....	318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ MA'MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR.....	323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА.....	327
Бахтиёров Худайберган Хамдам угли	
MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA).....	335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich	
QORAQALPOG'ISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	342
Tajibaev Berdax Asqarbay uli	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi	
STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION.....	352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi	
TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW.....	358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi	
TA'LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI.....	363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	
SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH.....	371
Xudoyqulov Husen Ahadovich	

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI	379
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
SUG'URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR	384
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	397
P.SH.Usmonov	
СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA'NAVIY MUHITNING O'RNI	407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO'LOV TIZIMIDAGI ROLI.....	416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO'JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH.....	423
Eshbaeva Shahnoza Faxriddinovna	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE	428
Musayeva Shoira Azimovna	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH SAMARADORLIGI.....	435
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL.....	439
Bekmurodov Navruz Ergashevich	
TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO'SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	449
O'rinov Komiljon Kozimovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI.....	453
Salomat Norova	
QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	459
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG'URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH.....	465
Xalikov R. B.	
BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI	472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
DAVLAT MOLIYAVIY BOSHQARUVI SAMARADORLIGINING IJTIMOY ADOLATGA TA'SIRINING PEFA VA CEQ METODOLOGIYALARI ORQALI TAHLILI	477
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI	485
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	
MINTAQADA IJTIMOY HIMOYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH.....	491
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK INNOVATSIYALARNI QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI	495
Ismatov Sharofiddin Asatulloevich	

THE ESSENCE OF THE OPTIMAL COST STRATEGY	500
Sodiqov Mirakhror Abbos ugli	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TOG'-KURORT ZONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI (CHORVOQ ERKIN TURISTIK ZONASI MISOLIDA)	504
Shomurodova Shahnoza G'ayratovna	
ICHKI AUDIT SIFATI VA SAMARADORLIGI TUSHUNCHALARINING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O'ZARO BOG'LIQLIGI	509
Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARI FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH VA UNI HISOBINI YURITISH.....	517
Abdullayev Abdurauf	
TIJORAT BANKLARINING RISKLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR.....	522
Kudaybergenova Guzal Kuanishbayevna	
TIJORAT BANKLARIDA KORRUPSIYAVIY-KOMPLAENS MUAMMOLARI: TAHLIL VA YECHIMLAR.....	527
Yunusov Baxtiyor Shavkatovich	
MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILY-IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	532
Meliyev X.T.	
ОЦЕНКА КАЧЕСТВА СЕРВИСА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА.....	541
Усманова Азиза Баходировна	
RAQAMLI BANK XIZMATLARI ORQALI MOLIVAVIY INKLYUZIVLIKNI KENGAYTIRISH.....	545
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi	
QURILISH KORXONALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING AHAMIYATI	550
Egamov Raxmatillo Mirolimovich, Bobobekov Davron Gafurovich	
FINANCIAL MARKET PARTICIPANTS: A CLASSIFICATION BY ROLE AND RESPONSIBILITY.....	553
Khotamkulova Madina	
ФОРМИРОВАНИЕ «ТУРИСТИЧЕСКОЙ МАХАЛЛИ» КАК ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ В СФЕРЕ ГОСТЕВЫХ ДОМОВ УЗБЕКИСТАНА	559
Иргашева Нигина Салохиддиновна	
BANKLARDA KREDIT GAROVI BILAN ISHLASHNING XORIJ ILG'OR TAJRIBASI VA UNDAN O'ZBEKISTON BANKLARI AMALIYOTIDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI.....	567
Sh. Saidov	
MILLIY UGLEROD SAVDOSI TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	573
Islamov Shoxzod Shuxrat o'g'li	
THE NECESSITY OF CREATING A BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS ROLE AND SIGNIFICANCE IN THE NATIONAL ECONOMY.....	582
Amanov Davron Ravshan ugli	
SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI	588
Saidov Muhammadali Hakimovich, Mahammatov Hoshim, Esanbekov Diyorbek	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА БАНКОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО И ПРИНЦИПАМИ ESG.....	595
Насирдинов Шарифджон Изатуллоевич	
ОЦЕНКА ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭЛЕКТРОБУСА.....	600
Мухитдинов Акмал Анварович, Касимов Омил Камалович, Саидов Азамат Илхом угли	
XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA DUKKAKLI DON MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI (HINDISTON TAJRIBASI MISOLIDA).....	608
Mirsayd Xudaybergenov	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLINING FAROVONLIGI VA DAROMAD MANBALARINI STATISTIK TAHLILI	612
Mamatkulov Baxtiyor Xalmuradovich	

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	618
<i>Muxamedjanova Maxfuza Baxodir qizi</i>	
MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI, MAZMUNI HAMDA KLASSIFIKATSIYASI.....	627
<i>Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi</i>	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ORQALI MAMLAKATIMIZ LOYIHALARINI AMALGA OSHIRISH TARTIBI TAHLILI.....	631
<i>Rasulova Dilfuza Valiyevna</i>	
HUDUDNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY SALOHİYATNING O'RNI	636
<i>Avazbek Xalbekov</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SABZAVOTCHILIK TARMOG'INING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	642
<i>Sobir Xasanov</i>	
IMPACT OF REGIONAL INFRASTRUCTURE AND NATURAL RESOURCE UTILIZATION ON THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL TOURISM (A DISTRICT-LEVEL ANALYSIS OF THE SAMARKAND REGION, UZBEKISTAN)	650
<i>Toyirova Shohista Bobobekovna</i>	
INNOVASION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY OMILLARI	657
<i>Talapova Nargiza Baxriddinovna</i>	
BOZOR BEQARORLIGI SHAROITIDA BANK OBRO'SINI STRATEGIK RESURS SIFATIDA BARQARORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	661
<i>Yuldasheva Kamola Qosimjonovna, Ziyeva Muhtasar Mansurdjanovna</i>	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT PENSIYA TIZIMINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH MASALALARI	667
<i>Pardayev Farrux Muzaffarovich</i>	
RAQAMLI TRANSFORMASIYA SHAROITIDA MENEJERLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	671
<i>Sharipova Zulfiya Shokirjonovna</i>	
FUQAROLAR ISHTIROKIGA ASOSLANGAN TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH TIZIMI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	677
<i>Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna</i>	
O'ZBEKISTON QISHLOQ HUDUDLARINING BARQAROR RIVOJLANISH YO'NALISHLARIDA QISHLOQ TURIZMI VA EKOTURIZM – ASOSIY USTUVOR YO'NALISHLARI	682
<i>Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi</i>	
KORXONALARDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI TA'MINLASHDA BUXGALTERIYA HISOBINING ROLI	691
<i>Alimbay Shamshetov</i>	
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSIYALARNING MOLIYAVIY MEXANIZMLARI	694
<i>Saule Ibragimova</i>	
ANALYSIS OF THE STATE OF ELECTRICITY GENERATION BY WIND POWER PLANTS.....	698
<i>Saidov Mash'al Samadovich</i>	
TRANSFORMING TOURISM EDUCATION IN UZBEKISTAN: AN INSTITUTIONAL ANALYSIS OF PERSONNEL TRAINING SYSTEMS.....	706
<i>Abdullakhujaev Abdukodirkhuja, Ochilova Hilola Farmonovna</i>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	713
<i>Elomonov Dadaxon Ozodullayevich</i>	
MAHALLIY BOSHQARUVDA YETAKCHILIK KONSEPSIYASI ORQALI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI OSHIRISH (FARG'ONA VILOYATI MISOLIDA)	718
<i>Siddikov Abdusalom Abdumalikovich</i>	

NEW ECONOMIC PHENOMENA: FINANCING CONSUMPTION AND SAVINGS IN THE TRANSITION TO AN EXPECTATION ECONOMY.....	724
Isomov Bekmurod Sayfiddinovich	
XIZMAT KO'TSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK YO'NALISHIDA INSTITUTSIONAL O'ZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI.....	730
Sh.A.Sultonov	
MINTAQALARNING INVESTITSION SALOHİYATINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA ULARNING IJTIMOİY-IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI	737
Qobilov Anvar Eshpo'latovich	
KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH.....	741
Madraimova Marxamat Raximberganovna	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА.....	748
Усманова Зумрад Исламовна	
TITLE: PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A MECHANISM FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE TOURISM SECTOR IN UZBEKISTAN.....	753
Suxrobbek M. Salayev	
XORAZM VILOYATI TASHQI IQTISODIY FAOLIYATIDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLARNI BAHOLASH VA UNI OPTIMALLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	761
Urunov Farrux Shanazarovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT AUDITI TIZIMINING STRATEGIK TRANSFORMATSIYASI: INSTITUTSIONAL ISLOHOTLAR VA RAQAMLI MONITORINGNING STRATEGIK AHAMIYATI.....	765
Turabov Baxodir To'xtamishovich	
TURIZM SOHASIDA BANDLIKNING 2025-2030-YILLARDAGI PROGNOZ PARAMETRLARI.....	770
N.I. Shermamatova	
BO'SH TURGAN DAVLAT KO'CHMAS MULK OBYEKTLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATLI JIHLARI (O'ZBEKISTON MISOLIDA).....	776
Sanjarov Zuxriddin Dilshod o'g'li, Astonaqulov Muzaffar Muxsin o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING RESURS BAZASI BARQARORLIGINI TAVSIFLOVCHI KO'RSATKICHLAR.....	781
Bolibekov Shahboz Baxodir o'g'li	
MOLIYA-KREDIT JARAYONLARI: INVESTITSION FAOLLIKNI TA'MINLASH MEXANIZMI SIFATIDA.....	787
Madaminov In'omjon Ozodovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI	792
Karimov Islombek Bekpo'lat o'g'li	
OLIY TA'LIMDA ILMIY TADQIQOTLAR VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI SAMARADORLIGI.....	798
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	
XUSUSIY MAKTABLARNING BOSHQARUV TIZIMINI QAROR QABUL TIZIMLARI VA O'RGANUVCHI ANALITIKASI YORDAMIDA YANGILASHNING YO'LLARI	802
Esanova Shohida	
MOLIYA BOZORIDA TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	812
Abduraxmanova Matluba Maxamadaminovna	
KORXONALARDA KREDITOR QARZDORLIKNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	819
Mirzaev Ozod Furkatovich	
ЛЕКСИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ КАК КЛЮЧЕВОЙ КОМПОНЕНТ ПРОДУКТИВНОЙ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ.....	824
Киличева Феруза Бешимовна	
MODERN MECHANISMS FOR MONITORING REGIONAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF DIGITAL ECONOMY	828
Karimova Shirin Zokhid qizi	

АЛЬТЕРНАТИВНЫЕ МЕТОДЫ КРЕДИТНОГО СКОРИНГА ДЛЯ НАСЕЛЕНИЯ БЕЗ БАНКОВСКОЙ ИСТОРИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	833
Шухратова Мадинабону Икром кизи	
SHAHR EKOLGIYASI: SHAHR EKOTIZIMLARI VA BARQAROR RIVOJLANISH	841
Erkiniva Mukarram Olimjon qizi	
CHAKANA SAVDO XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI KORXONALARDA SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	845
Abdug'aniyev Oybek Akmaljon o'g'li	
KUZATUV KENGASHI XUSUSIYATLARINING KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGIGA TA'SIRI: NAZARIY VA KONSEPTUAL YONDASHUV.....	850
Jumayeva Go'zal Sherxon qizi	
EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH NATIJALARI NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARI FAOLIYATINI BOSHQARISHDA MUHIM AMALIY AHAMIYAT.....	854
Sattorov Firdavs Ziyodullayevich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING O'RNI.....	858
Abduholikov Kamoldin Mahammadjonovich	
SANOAT KORXONALARINING HUDUDLAR KESIMIDAGI RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI STATISTIK TAHLIL QILISH.....	862
Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHNING EKOLOGIK JIHLATLARI.....	867
Qodirjonov Adxamjon Muxtorjon o'g'li	
INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIALASHTIRISHNING XALQARO MODELLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI.....	872
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
SANOAT KORXONALARIDA "YASHIL" TRANSFORMATSIYA JARAYONINING XUSUSIYATLARI.....	877
Ismatulloeva Madinabonu Fozil qizi	
TO'QIMACHILIK SANOATI MAHSULOTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH	884
Kadirova L.G.	
MAIN DIRECTIONS FOR DEVELOPING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN THE REGION	887
Nasretdinova Farangis Odilovna	
THE IMPORTANCE OF MARKETING COMMUNICATIONS IN THE SERVICES SECTOR	895
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISH — ICHKI TALABNI RAG'BATLANTIRISH VA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH OMILI.....	900
Mustafoev G'olib Sultonmurodovich, Abruiev Abdumalik Oynazarovich	
BIZNES JARAYONLARINI MODELLASHTIRISH VA ULARNI QO'LLASHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	906
Qarshiyeva Moxinur Olim qizi	
KORXONADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI JORIY ETISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	911
Salimova Husniya Rustamovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI: BUXORO VILOYATI MISOLIDA.....	918
Zayavitdinova Nafisa Muxammadovna	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI MOLIVAVIY MAHSULOTLARI VA ULARNING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI ROLI	926
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA IQTISODIY O'SISH VA MEHNAT BOZORI KO'RSATKICHLARINING DINAMIKASI.....	932
Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
FOYDALANUVCHI SADOQATINI SHAKLLANTIRISHNING MARKETING VA NEYROMARKETING MEXANIZMI SIFATIDA GEYMIKATSIIYA ELEMENTLARINI QO'LLASH: DODO PIZZA MOBIL ILOVASI MISOLIDA EMPIRIK TAHLIL	937
Yuldashev Jamshid Abrarovich, Daminova Nilufar Bahrom qizi	

KORXONADA XODIMLARNI BOSHQARISHNING TASHKILIY MEKANIZMLARINI SHAKLLANTIRISH	945
Sadriddinova Sevinchxon Sadriddin qizi	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARIDA XODIMLAR MOTIVATSIYASI VA MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	948
Murodova Zilola Asatulla qizi	
KUZATILMAYDIGAN IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, SHAKLLARI, TURLARI VA YUZAGA KELISH OMILLARI.....	952
Abdullayev Shavkat Nasriddinovich	
NODAVLAT OLIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINI SHAKLLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	959
Yaqubova Nodira Olim qizi	
РАЗВИТИЕ, РИСКИ, ОБЕСПЕЧЕНИЕ УСТОЙЧИВОСТИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УЗБЕКИСТАНА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	964
Бабаджанова Лола Шопулатовна, Срождиддинова Зарина Хайриддиновна	
KOMPANIYALARNING FOND BOZORIDAGI ISHTIROKINI RAG'BATLANTIRISH AHAMIYATI.....	970
Mamataliyev Bobur Saidnazar o'g'li	
GLOBALLASHUV SHAROITIDA INTELLEKTUAL TA'MINOT ZANJIRI TEXNOLOGIYALARINING XALQARO TADBIRKORLIKDAGI O'RNI	977
Xudayberdiyev Otabek Absalomovich	
HUDUD IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINING INSTITUTSIONAL SALOHİYATI: NAZARIY TALQIN VA YAPONIYA, GERMANIYA, XITOIY TAJRIBASI	983
Bekchanov Davron Masharipovich	
O'ZBEKISTONDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH VA MEHNAT FAOLIYATI UNUMDORLIGINING IQTISODIY YUKSALISHDAGI O'RNI.....	988
Anvarova Lobarxon	
TURIZM SOHASIDA HAYOT SUG'URTASI TIZIMINING IQTISODIY-HUQUQIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI: XALQARO TAJRIBA VA MILLIY AMALIYOT	992
J.Kamalova	
MADANIYAT SOHASI MUASSASALARINI AUDITDAN O'TKAZISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	999
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALOQA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH ASOSIY YO'NALISHLARI.....	1004
Nazarov Sanjar Nasridinovich	
KORXONALARDA MARKETING MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISHNING IQTISODIY MOHIYATI VA AHAMIYATI (BUXORO VILOYATI KORXONALARI MISOLIDA).....	1009
Sirojov Oxunjon Odil o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA ISH BILAN BANDLIKNI RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA IQTISODIY MEKANIZMLARI	1015
Bobojonov To'liqinbek Maxmud o'g'li	
ERKIN IQTISODIY ZONALAR UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV VA INVESTITSIYA MONITORINGINING MUALLIFLIK MODELİ	1020
Abdiyev Alimardon Chorshanbiyevich, Shamsiyeva Ruxsora Nasirovna	
IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA BUXGALTERIYA VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	1025
Kunduzova Kumrixon Ibragimovna, Jo'rayev Asadbek Anvarjon o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ СРЕДЫ ДЛЯ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ	1031
Камилова Наргиза Абдукажоровна	
THE ADDITIONALITY GAP: EVALUATING THE SYNERGY BETWEEN GREEN FINANCE AND MACROECONOMIC STABILITY IN EMERGING ECONOMIES	1036
Ataxanov Umidbek Olimovich	

АХОЛИНИ ИJTIMOИЙ НИМОЙА ҚИЛИШ ТИЗИМИДА СУН'ИЙ ИНТЕЛЛЕКТ: О'ЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI MISOLIDA JORIЙ ETISH IMKONIYATLARI VA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISH MASALALARI	1042
Xidirbayev Baxrom Baxtiyarovich	
OROL BO'YI MINTAQASIDA IQLIM O'ZGARISHINING IJTIMOИЙ-IQTISODIЙ OQIBATLARI VA ZAIF AHOLI QATLAMLARIGA TA'SIRI	1047
Madenova Elmira Nzamatdinovna	
УЛУЧШЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ ЧЕРЕЗ ЦИФРОВИЗАЦИЮ В ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ: СИСТЕМАТИЧЕСКИЙ ОБЗОР	1052
Эргашев Мухиббек Аслам угли	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KIMYO SANOATI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH.....	1057
Xaydarova Kamola Axinjanovna, Umaraliyev Asliddin Faxriddin o'g'li	
BARQAROR IQTISODIЙ O'SISHNI TA'MINLASHDA "YASHIL" LIZINGNI JORIЙ ETISH IMKONIYATLARI	1062
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
ПРЕФЕРЕНЦИИ И РИСКИ УЗБЕКИСТАНА ОТ ИНИЦИАТИВЫ «ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ»	1067
Wang Jianhong, Наров Улугбек Ирискулович	
DAVLATNING IQTISODIЙ SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHDA XALQARO TAJRIBALARDAN FOYDALANISH.....	1071
Karimov Ulug'bek Mirzajon o'g'li	
TA'LIM TIZIMIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI	1075
Quralov Nurxissa Iles o'g'li	
TURIZM SOHASIDA TRANSPORT XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIЙ MEХANIZMI.....	1082
Haydarov Jasur Baxodir o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AUDITORLIK FAOLIYATINING ISTIQBOLLARI.....	1087
Mamatov Xabibulla Mamatovich	
O'ZBEKISTON ZIYORAT TURIZMI BRENДИNI SHAKLLANTIRISHDA MUQADDAS QADAMJOLARNING MARKETING SALOHİYATI	1091
Turayev Ziyadulla Norsoatovich	
ASOSIY KAPITALGA YO'NALTIRILGAN INVESTISIYALARNI MOLIYALASHTIRISH MANBALARINI TAKOMILLASHTIRISH	1095
Xoshimov Sobir Murtazayevich	
KREATIV IQTISODIYOTNING TARKIBI, TASNIFI VA RIVOJLANTIRISH OMILLARI.....	1103
Daminova Madinaxon Bahromjon qizi	
TURIZM TURLARINI DIVERSIFIKATSİYALASHDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	1110
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
O'ZBEKISTONDA OBLIGATSİYALAR BOZORINING RIVOJLANISHI VA UNING IQTISODIЙ AHAMIYATI	1117
Muxammedova Zarina Murodovna	
SUG'ORILADIGAN YERLARNING EKOLOGIK HOLATINI YAXSHILASHNING IQTISODIЙ MEХANIZMINI TAKOMILLASHTIRISHDA JAHON TAJRIBALARI	1121
Sultonov Xudoyshukur G'ayratovich	
IQTISODIЙ RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIЙ TAJRIBASI.....	1126
Xaydarov Ravshan Xikmatullaevich	
ВЛИЯНИЕ ТОРГОВОГО БАЛАНСА УЗБЕКИСТАНА И КИТАЯ НА РАЗЛИЧНЫЕ ОТРАСЛИ.....	1131
He Xiaoqu, Уркинбаев Т. А.	
РОЛЬ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕФОРМИРОВАНИИ ЭКОНОМИК СТРАН ПЕРЕХОДНОГО ТИПА	1135
Qian Xuanhong, Наров Улугбек Ирискулович	
"YASHIRIN IQTISODIYOT"NING ULUSHINI QISQARTIRISHDA AUDITNING O'RNI	1140
Qo'shmatov Otaxon Qurbonaliyevich	

TRANSFERRING PORT MULTIMODAL COORDINATION CAPABILITIES ACROSS INSTITUTIONAL CONTEXTS: LOCALIZATION MECHANISMS IN THE CHINA-UZBEKISTAN LOGISTICS CORRIDOR.....	1146
Mu Zhendi	
TURIZM XIZMATLARINING SIFATINI OSHIRISH ORQALI MEHMONDO'STLIK INDUSTRIYASINI RIVOJLANTIRISH.....	1156
Z.T. Bakayev	
ESG-ПРИНЦИПЫ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ УЗБЕКИСТАНА: ОТ ПЕРВЫХ ИНИЦИАТИВ К ФОРМИРОВАНИЮ УСТОЙЧИВОЙ МОДЕЛИ ОТРАСЛИ.....	1161
Аблаева Валентина Борисовна	
KAMBAG'ALLIK DARAJASINI PASAYTIRISHDA ISHLAB CHIQRISH FAOLIYATINI KENGAYTIRISHNING O'RNI	1169
Saparov Murod Irgashovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: EKONOMETRIK TAHLIL.....	1173
Qo'ziboyev Behzod Hamidovich	
"2025-YIL YAKUNI BO'YICHA O'ZBEKISTONDA INFLYATSIYA OMILLARI: IMF VA MARKAZIY BANK MA'LUMOTLARI TAHLILI"	1177
Ergashev E'zozbek Umirzakovich, Vaxabov A.V.	
KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RAQOBAT RAZVEDKASIDAN FOYDALANISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	1183
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA AHOLI MIGRATSIYASI TAHLILI (2010-2024 YILLAR).....	1188
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
ВОПРОСЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОТРАСЛЯХ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА	1192
Аман Тургунович Кенжабаев, Бахтияр Бадриддинович Садриддинов	
SANOAT KORXONALARIDA YASHIL IQTISODIY FAOLIYATNI BAHOLASH USULLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	1200
Zuxurova Nargiza Abdusattarovna	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IPOTEKANI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH AMALIYOTI.....	1204
Berdinazarov Zafar Ulashovich, Xayitov Bobirbek Ergashevich	
XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQ IKKIYOQLAMA SOLIQQA TORTISHNI BARTARAF ETISH MEKANIZMLARINING TAHLILI.....	1212
Rajapov Shuxrat Zaripbayevich	
SURXONDARYO VILOYATIDA YASHIL IQTISODIYOTNING HOZIRGI HOLATI VA YASHIL TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	1221
Sharofitdinov Shaxzod Damin o'g'li	
TOSHKENT SHAHRIDA EKOLOGIK HOLAT YOMONLASHUVINING TASHQI INVESTITSIYALARGA TA'SIRI.....	1228
Poyonov Jamshid	
RAQAMLI TURIZM PLATFORMALARIDA KONTENT TAHLILI HAMDA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	1232
Janzakov Bekzot Kulmamat o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OLIY TA'LIM SOHASIDA INVESTITSION RISKLARNI BAHOLASH TENDENSIYALARI.....	1240
Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA SIRKULAR BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	1246
Utegenov Ilham Baxtiyarovich	
GO'SHT YETISHTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH ORQALI ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH (JIZZAX VILOYATI MISOLIDA)	1250
Otabekov Javdod Nurulla o'g'li	

O'ZBEKISTONDA TASHQI AUDIT TIZIMINING RIVOJLANISHI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	1256
Ibayev Xo'jabek, Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL BASES OF THE DEVELOPMENT OF SEPARATE SEGMENTS ... OF REGIONAL BUSINESS TOURISM	1261
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
QISHLOQ XO'JALIGIDA "YASHIL" TRANSFORMATSIYANING XUSUSIYATLARI	1267
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	1272
Babanazarova Gulzar Ziuatdinovna	
EKOLOGIK SOLIQLARNI HISOBLASH VA UN DARISH METODOLOGIK ASOSLARINI YARATISH	1276
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich	
IQTISODIYOTDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIK SANOAT ZONALARINI TASHKIL ETISHNING IQTISODIY VA IJTIMOY AHAMIYATI	1281
Fayziyeva Iroda Shuhrat qizi	
CAPITAL ADEQUACY AND FINANCIAL STABILITY OF COMMERCIAL BANKS IN UZBEKISTAN	1286
Shokhrukh Komilov	
RAQAMLI IQTISODIYOTDA TURIZM SOHASINI STATISTIK BAHOLASH METODOLOGIYASI	1291
Jumanova Zilola Tuychiyevna, Sur'atova Mohiraxon Shavkat qizi	
AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANISHINI BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	1296
Raximova Moxigul Isroiljonovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA HUDUDIY TAMOYILLARNING O'RNI	1300
Abduraimov Dilshod Muratkulovich	
ENHANCING STRATEGIC MANAGEMENT IN TOURISM SERVICE ENTERPRISES IN UZBEKISTAN: A SWOT-BASED ANALYSIS	1304
Mustafakulova Sitara Shukhratovna	
SUG'URTA KOMPANIYALARIDA AXBOROT TIZIMLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH ORQALI MOLIYAVIY BARQARORLIKKA ERISHISH YO'NALISHLARI	1310
Maxmudov Abduxalil Abduraxmon o'g'li	
O'ZBEKISTON AHOLISI JINSI NISBATINING HUDUDIY VA YOSH FARQLANISHINI STATISTIK TADQIQI	1314
Toshmatov Zoyir Xudayberganovich, Begalova Durдона Baxodirovna	
MAMLAKATDA INVESTITSIYA MUHITNI YAXSHILASH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	1321
Roza Xudaybergenova	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLI BANDLIGINING INNOVATSION VA MOSLASHUVCHAN SHAKLLARINI RIVOJLANTIRISH	1326
Umarova Gulandom Tumanovna	
ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЁРСТВО В КОММУНАЛЬНОЙ СФЕРЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ОПЫТА КИТАЯ И ВЕЛИКОБРИТАНИИ И ВОЗМОЖНОСТИ УЗБЕКИСТАНА	1330
Гулмаматова Дурдона Шерали кизи	
KONSTRUKTIV MASALANI YECHISH USLUBI	1334
Azimov Alisher, Sabirova Dildora, Tairova Nafisa	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОНСОЛИДИРОВАННОЙ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЁТНОСТИ	1338
Махмудова Наргиза Давлят кизи	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYALAR JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING BUXGALTERIYA HISOBIDAGI TA'SIRI	1343
Mardonov Mamed Shavkatovich, Suyunov Raxmatillo Raximberdi o'g'li	
АНАЛИЗ И СПОСОБЫ ПОВЫШЕНИЯ ФИНАНСОВО-ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ	1347
Ахмедова Азиза Тохириевна	

MAKROIQTISODIY TEBRANISHLAR VA IQTISODIY SIKLLAR: SABABLARI VA RIVOJLANISHGA TA'SIRI.....	1352
Muxammedov Murod Muxamedovich	
O'ZBEKISTONDA VAZIRLIK VA IDORALARDA ICHKI AUDIT XIZMATLARI FAOLIYATINI BAHOLASH VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	1356
Ibragimova Muxlisa Abdulxakimovna	
HUDUDNING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHIDA TURISTIK-REKREATSION SALOHİYATNING MAZMUNI VA ILMIY TALQINI.....	1362
Usmanova Zumrad Islamovna	
ВЛИЯНИЕ ТОРГОВОГО БАЛАНСА УЗБЕКИСТАНА И КИТАЯ НА РАЗЛИЧНЫЕ ОТРАСЛИ.....	1366
He Xiaocu, Уркинбаев Т. А.	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA MOLIYAVIY JIHATLARI TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI.....	1370
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna, No'monova Hilola Muftillo qizi	
SUG'URTA VA FOND BOZORLARI O'RTASIDAGI O'ZARO INTEGRATSIYA BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI.....	1375
Kengesbaeva Suluxan Maxsetbay qizi	
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ ЭКСПОРТА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ И ЕГО РОЛЬ В РАЗВИТИИ РЕГИОНА.....	1380
Тулибаева Камола	
АНАЛИЗ ЛИКВИДНОСТИ БАНКОВ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВУЮ УСТОЙЧИВОСТЬ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ.....	1385
Ходжаева Феруза Авазхановна	
XORAZM VILOYATINING TASHQI SAVDO TAHLILI VA ISTIQBOLLARI.....	1389
Qurbanov Feruz Bahramovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA INSON KAPITALINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY VAZIFALARI.....	1395
Alimova Oydin Baxtiyarovna	
OUTSOURCING: A MODERN WAY TO INCREASE THE EFFICIENCY OF ENTERPRISES.....	1402
Dauletalieva Aymereke Sagievna	
O'ZBEKISTONDA YUK VAGONLARINI ISHLAB CHIQRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	1406
Kaydarov Ismatulla	
O'ZBEKISTONDA INNOVATSION FAOLIYATNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA INNOVATSION INFRATUZILMANING RIVOJLANISHI.....	1412
Tursunova Nazokat Tolibjonovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA AKTIVLAR SIFATINI MUSTAQIL BAHOLASH (AQR) MARKAZINI TASHKIL ETISH IMKONIYATLARI.....	1418
Suxrob G'aybulloev	
DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATINING BUDJET MABLAG'LARIDAN OQILONA FOYDALANISHNI TA'MINLASHDAGI O'RNI.....	1427
Kasimova Gulyor Axmatovna, Esenbayeva Biybinaz Maxmut qizi	
INNOVATSION MENEJMENT METODOLOGIYASI: NAZARIY ASOSLARI VA ZAMONAVIY BOSHQARUV TIZIMIDAGI AHAMIYATI.....	1432
Atamatov Abduxalil Salomovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIGA INVESTITSİYALARNI "CROWD INVESTING" PLATFORMALARI ORQALI JALB ETISH.....	1437
Ibragimov G'anjon G'ayratovich	
TURIZM KLASSTERLARINING EVOLUTSIYASI: AN'ANAVIY MAJMUALARDAN RAQAMLI KLASSTERLARGACHA.....	1441
Yazdanova Shohista Tuyg'un qizi	
IPO O'TKAZISH BOSQICHLARI: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI TAHLILI.....	1446
Mamatmurodov Alisher Saparboyevich	

RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA KORPORATIV MADANIYATNING ZAMONAVIY BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI.....	1455
Suyunov Dilmurod Xolmuradovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA SUV RESURSLARINI SAMARALI TAQSIMLASHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	1463
Amanbaev Amanali Ortazbaevich	
FORECASTING THE EFFICIENCY OF SOLID WASTE RECYCLING IN INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	1467
Axmedov Sheramat Umurxojayevich	
XIZMATLAR SOHASIDA KICHIK BIZNES FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	1472
Toxirova Gavxaroy Tolibjon qizi	
PROBLEMS AND SOLUTIONS IN THE INSTITUTIONAL TRANSFORMATION OF ACCOUNTING AND AUDITING SYSTEMS IN THE DIGITAL ECONOMY.....	1477
Jumanazarov Ruzimurod, Rabbimov Elbek	
TADBIRKORLIK VA HUNARMANDCHILIKNI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI VA ULARDAN MAMLAKATIMIZDA FOYDALANISH YO'NALISHLARI.....	1481
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
XORAZM VILOYATIDA SUV RESURSLARI TANQISLIGI VA TUPROQ DEGRADATSIYASINING MINTAQANING EKOLOGIK-IQTISODIY HOLATIGA TA'SIRI.....	1486
Djumaniyazov Farruxbek Abdulla o'g'li	
O'ZBEKISTON EKSPORT SALOHIYATINING HUDUDIY TAFOVUTLARI TAHLILI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA (2021-2025)	1491
Yaqubov San'at Shonazarovich	
KICHIK VA O'RTA AGROBIZNESLARNING EKSPORT SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARI.....	1501
Muxitdinov Shuxrat Ziyavitdinovich	
WTO ACCESSION AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN: LESSONS FROM VIETNAM AND KAZAKHSTAN	1507
J.Ya. Nurillaev	
MILLIY IQTISODIYOTDA TASHQI EKOLOGIK ZARARLARNI ICHKILASHTIRISH MEXANIZMLARI	1513
Sodikov Zokir Rustamovich	
KRIPTOBIRJA AXBOROT TIZIMIDA SERVER YUKLAMASINI SAMARALI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	1519
Shoaxmedova Nozima Xayrullayevna	
TEJAMKORLIK VA INNOVATSIYA: IQTISODIY O'SISHNING O'ZARO BOG'LIQLIGI.....	1524
Allaberganov Zakir G'ayibovich	
HUDUDIY RIVOJLANISHDA MAHALLIY BUDJET VA MOLIYAVIY MANBALARNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEXANIZMLARI	1530
Sharipov Abror Komilovich	
O'ZBEKISTON O'RTA BIZNES KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH: MUAMMOLAR, SABABLAR VA KOMPLEKS YECHIMLAR.....	1538
Kutimov Baxtiyor, Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
FISKAL SIYOSAT VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: DAVLAT QARZI, INVESTITSIYALAR VA SOLIQ YUKLAMASI TA'SIRINING EKONOMETRIK BAHOLASHI.....	1541
Nazarova Ra'no Rustamovna, Najmiddinov Yahyo Fazliddin o'g'li	
YAYLOV CHORVACHILIGIDA HUDUDIY IXTISOSLASHUVNI SHAKLLANTIRISH VA BARQAROR RIVOJLANISH OMILLARI	1550
Xalmirzaev Axmadjan Axunovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA "YASHIL" MENEJMENTNI JORIY ETISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	1555
Abdullaev Nokisbay Abdullaevich	

YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHIDA YASHIL SOLIQLARNING AHAMIYATI: IQTISODIY TARAQQIYOT SARI YASHIL QADAM.....	1559
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich	
METHODOLOGICAL MODELS FOR THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY IN REGIONS	1566
Majidova Sanobar Daminovna	
UZBEKISTAN UTILIZES DIGITAL PLATFORMS TO PROMOTE SUSTAINABLE GROWTH IN TOURISM: A COMPARATIVE STUDY BASED ON THE BELT AND ROAD INITIATIVE.....	1573
Li Yang	
SANOAT KORXONALARIDA ICHKI AUDIT JARAYONLARI VA UNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	1581
Tuyinov Botir Ismatovich	
TRANSFORMATION OF THE VOCATIONAL EDUCATION SYSTEM IN UZBEKISTAN: CULTURAL AND INSTITUTIONAL APPROACHES.....	1588
Abdulmajeed Nabeel Azouz	
GULCHILIK TARMOG'IDA OILAVIY KASBIY SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISH: TOSHKENT VILOYATI MISOLIDA	1594
Nurmatova Dilola Dilshod qizi	
RAQAMLASHTIRISH BOSHQARUV INFRATUZILMASI SIFATIDA: O'ZBEKISTONDA INSTITUTSIONAL ISLOHOTLAR VA KORPORATIV BOSHQARUV.....	1599
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
IJRO HUIJATLARINI MAJBURIY IJRO ETISH TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	1602
Matmuratova Nasiba Azatovna	
IJRO HUIJATLARI TALABLARINI BAJARISHDAN BO'YIN TOVLAGANLIK UCHUN JAVOBGARLIKNI SODDALASHTIRISH MASALALARI	1607
Axmedov Zafarjon Zokirjon	
AHOLINI IJTIMOYIY TA'MINOT TIZIMINING TAMOYILLARI VA UNING MOLIYAVIY MEXANIZMLARI	1611
Xusanov Baxodir Sheraliyevich	
BEYOND GREEN: THE ECONOMIC IMPACT OF ELECTRIC URBAN TRANSPORT INFRASTRUCTURE	1615
Khannarov Komiljon Karimovich, Shukurillaev Nizomiddin Akmaljon ugli	
TIJORAT BANKLARIDA KREDITLARNING QAYTMASLIGI (NPL) VA LIKVIDLIK: PUL OQIMLARIDAGI UZILISHLAR TAHLILI	1621
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
KREATIV SANOAT VA TURIZM INTEGRATSIYASI: ZAMONAVIY SHAHARLAR IQTISODIY MODELIDAGI YANGI YONDASHUV	1628
Raxmonova Nilufar Yorqinovna	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA SOHASINI MOLIYALASHTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	1632
M.O.Yuldoshova	
ESG TAMOYILLARI ASOSIDA SANOAT SEKTORIGA "YASHIL" INVESTITSIYALARNI JALB ETISH VA BOSHQARISH YO'LLARI.....	1636
Ibragimov Zaxid Taxirovich	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ВИРТУАЛЬНЫХ АКТИВОВ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВУЮ СИСТЕМУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	1644
Xatamov Azizjon Abdumajitovich, Abduraupov Rустам Ramzovich	
AVTOMOBIL SANOATIDA BRENД STRATEGIYASINI RAQAMLI MARKETING VOSITALARI ORQALI RIVOJLANTIRISH.....	1650
Boboyev L. Kadrxo'ja Djuraxodjayeich	
QURILISH KORXONALARI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA BOSHQARUV TAHLILINING ZARURATI.....	1657
Yahyoyev To'liqin Ismatulla o'g'li	

O'ZBEKISTONDA SUG'URTA KOMPANIYALARINING RIVOJLANISH DINAMIKASI TAHLILI	1661
Nosirov Jasur Tursunpulotovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL ENERGIYA SIYOSATINING IQTISODIY SAMARADORLIGI (2015-2025-YILLAR TAHLILI)	1667
Hayitov Jamshid Xolboyevich	
SUG'URTA XIZMATLARI HAJMINI EKONOMETRIK BAHOLASH	1671
Ismoilov Sherzod Ismoil o'g'li	
BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHISHDA TURIZMNING MINTAQAVIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI VA STATISTIK MONITORING TIZIMI	1675
Q.A. Musaxanov	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT TANNARXINI KAMAYTIRISH YO'LLARI	1679
Ulashev Xubbim	
BANKLARDA YASHIL DEPOZITLAR TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING DAVLAT MOLIYA SIYOSATIDAGI O'RNI	1684
PhD. Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI	1695
Dagarov Bekzod Muzaffar o'g'li	

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI

Dagarov Bekzod Muzaffar o'g'li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Mustaqil izlanuvchisi, PhD

Annotatsiya: Maqola tijorat banklarining investitsion faolligini oshirishga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahliliga bag'ishlangan. Unda banklarning investitsion faoliyatiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy makroiqtisodiy va mikroiqtisodiy omillar, jumladan, foiz stavkalari, inflyatsiya darajasi, bank kapitali yetarliligi, likvidlik darajasi va kredit portfeli holati o'rganilgan. Ekonometrik modellar yordamida ushbu omillarning investitsion faollikka ta'siri baholanib, ularning o'zaro bog'liqligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, investitsiya, investitsion faoliyat, investitsion faollik, ekonometrik tahlil, ekonometrik model, regressiya tahlili, korrelyatsiya, dispersiya, elastiklik, makroiqtisodiy omillar, mikroiqtisodiy omillar, foiz stavkalari, inflyatsiya darajasi.

Аннотация: Данное исследование посвящено эконометрическому анализу факторов, влияющих на рост инвестиционной активности коммерческих банков. В нем изучаются основные макроэкономические и микроэкономические факторы, влияющие на инвестиционную активность банков, включая процентные ставки, темпы инфляции, достаточность капитала банка, уровень ликвидности и состояние кредитного портфеля. С помощью эконометрических моделей была оценена степень влияния этих факторов на инвестиционную активность и выявлены их взаимосвязи.

Ключевые слова: коммерческие банки, инвестиции, инвестиционная активность, эконометрический анализ, эконометрическая модель, регрессионный анализ, корреляция, дисперсия, эластичность, макроэкономические факторы, микроэкономические факторы, процентные ставки, темпы инфляции.

Abstract: This study is devoted to the econometric analysis of factors influencing the increase in the investment activity of commercial banks. It studies the main macroeconomic and microeconomic factors influencing the investment activity of banks, including interest rates, inflation rate, bank capital adequacy, liquidity level and credit portfolio status. Using econometric models, the impact of these factors on investment activity was assessed and their interrelationships were identified.

Keywords: commercial banks, investment, investment activity, investment activity, econometric analysis, econometric model, regression analysis, correlation, dispersion, elasticity, macroeconomic factors, microeconomic factors, interest rates, inflation rate.

KIRISH

Milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashda tijorat banklarining investitsion faolligi muhim omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Xususan, kapital bozorining rivojlanish darajasi, moliyaviy resurslarning diversifikatsiyalashuvi hamda banklarning qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalaridagi ishtiroki iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi asosiy mexanizmlardan hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, tijorat banklarining investitsion faoliyatini kengaytirish va uning samaradorligini oshirish masalasi dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish masalasi moliyaviy vositachilik, kapital bozorlarining rivojlanishi, bank faoliyatini tartibga solish hamda investitsiya qarorlarining institutsional asoslari bilan bevosita bog'liqdir. Allen va Gale 1997-yilda moliyaviy bozorlar hamda vositachilarning iqtisodiyotda resurslarni vaqtlararo taqsimlashdagi rolini tahlil qilib, banklar nafaqat qisqa muddatli likvidlikni ta'minlovchi,

balki uzoq muddatli investitsion jarayonlarni barqarorlashtiruvchi muhim institut ekanligini asoslab bergan. Ularning yondashuvida banklar moliyaviy resurslarni jamg'aruvchilardan investitsiya talab qiluvchi subyektlarga yo'naltirish orqali iqtisodiy sikllar ta'sirini yumshatadi va kapitalning samarali taqsimlanishiga xizmat qiladi. Bu qarash tijorat banklarining investitsion faolligini baholashda aktivlar tarkibi, qimmatli qog'ozlarga yo'naltirilgan mablag'lar ulushi va moliyaviy barqarorlik omillarini birgalikda tahlil qilish zarurligini ko'rsatadi.

Barth, Nolle va Rice 1997-yilda tijorat banklari tuzilmasi, tartibga solish mexanizmlari hamda bank faoliyati samaradorligini xalqaro miqyosda qiyosiy o'rgangan. Ularning tadqiqotida bank tizimining institutsional muhiti, nazorat talablari, kapital yetariligi va bozor raqobati banklarning moliyaviy natijalari hamda investitsion imkoniyatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi. Mazkur yondashuv tijorat banklarining investitsion faolligiga ta'sir etuvchi omillarni faqat ichki moliyaviy ko'rsatkichlar bilan emas, balki tartibga solish sifati, bank sektoridagi raqobat darajasi va moliyaviy infratuzilma rivojlanganligi bilan bog'liq holda o'rganish lozimligini anglatadi.

Puri 1996-yilda tijorat banklarining investitsiya bankchiligi faoliyatidagi ishtirokini tahlil qilib, bu jarayonda manfaatlar to'qnashuvi ehtimoli bilan bir qatorda banklarning "sertifikatlash" roli ham mavjudligini asoslab bergan. Tadqiqotga ko'ra, tijorat banklari mijozlar haqida kengroq axborotga ega bo'lgani sababli investitsiya qarorlarida axborot assimetriasini kamaytirishi mumkin. Bu holat banklarning qimmatli qog'ozlar bozori, korporativ moliyalashtirish va investitsiya loyihalaridagi ishtirokini kuchaytiruvchi muhim omil sifatida baholanadi. Shu jihatdan, tijorat banklarining investitsion faolligini ekonometrik tahlil qilishda axborot ustunligi, mijozlar bazasi, kredit portfeli sifati va risklarni baholash imkoniyatlari alohida ahamiyat kasb etadi.

Morrison va Wilhelm 2007-yilda investitsiya bankchiligining tarixiy rivojlanishi, hozirgi holati va istiqbollarni tahlil qilib, moliyaviy institutlarning investitsiya jarayonlaridagi o'rni tobora murakkablashib borayotganini ko'rsatgan. Ularning fikricha, kapital bozorlarining chuqurlashuvi, moliyaviy innovatsiyalar va korporativ moliyalashtirish vositalarining kengayishi banklardan yangi kompetensiyalarni talab qiladi. Bu yondashuv tijorat banklarining investitsion faolligi nafaqat mavjud aktivlar hajmi yoki likvidlik darajasiga, balki banklarning bozor tahlili, risk-menejment, investitsiya portfelini boshqarish va uzoq muddatli strategik rejalashtirish salohiyatiga ham bog'liq ekanligini ko'rsatadi.

Thirumalai va Uthaya Chandar 2014-yilda tijorat banklarining investitsiya siyosatini o'rganib, bank investitsiyalarini shakllantirishda xavfsizlik, likvidlik va daromadlilik tamoyillari muhim o'rin tutishini qayd etgan. Ularning tadqiqotida investitsiya siyosati bank aktivlarini samarali joylashtirish, risklarni diversifikatsiya qilish va daromad manbalarini kengaytirishning asosiy vositasi sifatida talqin qilinadi. Mazkur ilmiy qarash tijorat banklarining investitsion faolligiga ta'sir etuvchi omillarni ekonometrik baholashda depozit bazasi, kapital yetariligi, likvidlik ko'rsatkichlari, kreditlash hajmi, qimmatli qog'ozlar portfeli va foiz daromadlari kabi ko'rsatkichlardan foydalanish maqsadga muvofiqligini asoslaydi.

Umuman olganda, tahlil qilingan adabiyotlar tijorat banklarining investitsion faolligi ko'p omilli iqtisodiy jarayon ekanligini ko'rsatadi. Ushbu jarayonga moliyaviy vositachilik sifati, bank tizimining tartibga solinishi, kapital bozori rivojlanishi, axborot assimetriasining kamayishi, investitsiya siyosati, likvidlik va risklarni boshqarish mexanizmlari bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli mazkur mavzuni ekonometrik tahlil qilishda bank aktivlari tarkibi, qimmatli qog'ozlarga investitsiyalar ulushi, kapital yetariligi, likvidlik darajasi, depozit bazasi va bozor omillarini kompleks baholash ilmiy jihatdan asosli hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tijorat banklarining moliyaviy hisobotlari, Markaziy bank statistik ma'lumotlari hamda ochiq manbalardan olingan makroiqtisodiy ko'rsatkichlar bazasi shakllantirildi. Ma'lumotlar panel ko'rinishida jamlanib, korrelyatsion va regressiya tahlillari asosida omillar o'rtasidagi bog'liqlik baholandi, model parametrlarining statistik ahamiyati va adekvatligi ekonometrik testlar orqali tekshirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot doirasida tijorat banklarining investitsion faolligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash maqsadida ekonometrik tahlil amalga oshirildi. Xususan, bank aktivlarida "investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar" ulushi bog'liq o'zgaruvchi sifatida olinib, unga ta'sir ko'rsatuvchi makro hamda mikro darajadagi turli xil omillar tanlab olindi (1-jadval).

1-jadval

O'zbekiston Respublikasida tijorat banklarining investitsion faolligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar tarkibi¹

Yillar	Investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushi	Kapital yetarliligi ko'rsatkichi, foizda	Fond bozori kapitallashuvining YalMdagi ulushi (%)	Qimmatli qog'ozlar savdosi hajmi (mild.so'm)	Aholi jon boshiga YalM (ming so'mda)	Inflyatsiya darajasi (foiz)	Asosiy stavka (foiz)	Banklar tomonidan jalb qilingan dipozit qoldiqlari (mild. so'm)	Banklar tomonidan berilgan kredit qoldiqlari (mild. so'm)
2014	0.4	23.5	3.9	1,327.00	6,860.00	6.1	10.0	27,800.00	34,800.00
2015	0.6	24	4.0	3,508.00	8,004.90	5.6	9.0	35,600.00	42,685.00
2016	0.8	24.6	3.3	14,460.00	9,112.50	5.7	9.0	36,341.00	52,045.00
2017	0.9	23.8	4.9	22,247.00	11,411.80	14.4	14.0	58,668.00	108,467.00
2018	1.0	23.3	5.3	10,710.00	15,014.40	14.3	16.0	70,001.00	164,670.00
2019	1.1	15.6	10.2	37,681.00	18,465.60	15.2	16.0	91,009.00	207,646.00
2020	1.2	20.9	8.2	63,865.00	20,596.90	11.1	14.0	114,747.00	276,975.00
2021	2.6	17.8	6.8	15,766.10	24,664.70	10.0	14.0	156,190.00	326,386.00
2022	4.4	16.9	9.5	19,568.10	29,226.70	12.3	15.0	216,738.00	390,049.00
2023	5.7	16.7	14.1	46,858.20	34,653.20	8.8	14.0	241,687.00	471,406.00
2024	7.8	17.5	16.7	43,035.68	41,306.70	9.8	13.5	308,692.00	533,121.00
2025	10.2	17.4	15.4	58,303.00	48,816.40	7.3	14.0	417,258.20	604,002.20

Yuqorida tanlab olingan omillarni batafsil tahlil qilish uchun STATA 17 dasturidan foydalanamiz. Buning uchun avvalo ko'rsatkichlarni maxsus kodlar orqali ifodalab, qisqartirib olish zarur. Sababi keyingi bosqichlarda tahlillarni amalga oshirishda qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Buning uchun ko'rsatkichlarni maxsus kodlar yordamida ifodalash maqsadga muvofiq sanaladi. Endi esa navbatdagi bosqichda yuqoridagi ko'rsatkichlarni tavsifiy statistikasi yordamida batafsil tahlil qilamiz (2-jadval).

2-jadval

O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining investitsion faolligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarga oid ma'lumotlarning tavsifiy statistikasi²

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Years	12	2019.5	3.606	2014	2025
inv sec share	12	3.058	3.26	.4	10.2
car	12	20.167	3.476	15.6	24.6
mcap gdp	12	8.525	4.717	3.3	16.7
sec trade	12	28110.757	21164.492	1327	63865
gdp pc	12	22344.483	13739.17	6860	48816.4
infl	12	10.05	3.48	5.6	15.2
policy rate	12	13.208	2.481	9	16
deposits	12	147894.27	124264.5	27800	417258.2
loans	12	267687.68	198746.3	34800	604002.2

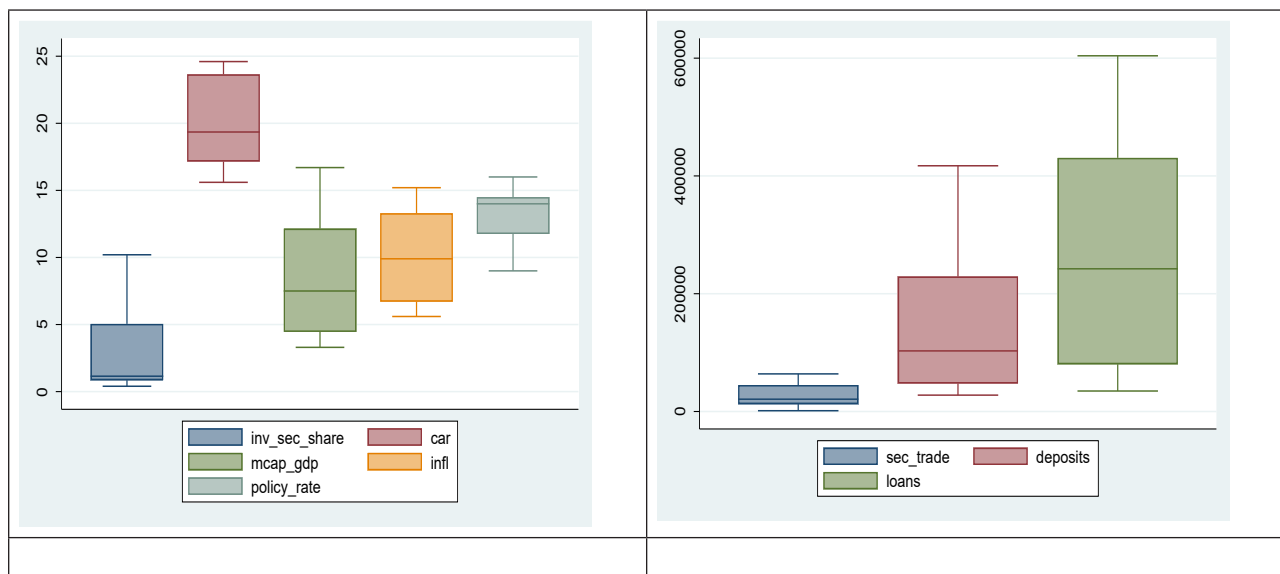
1 cbu.uz sayt ma'lumotlaridan foydalangan holda tadqiqotchi tomonidan tuzildi.

2 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

Yuqorida keltirilgan jadvalda ma'lumotlar 12 yillik kuzatuvlarni o'zida aks ettirgan bo'lib, tijorat banklarining investitsion faolligiga ta'sir etuvchi asosiy makroiqtisodiy va moliyaviy ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Ushbu davr bo'yicha o'zgaruvchilarning o'rtacha qiymati, dispersiyasi hamda minimal va maksimal chegaralari tahlil qilinib, ularning iqtisodiy mazmuni ochib berildi. Avvalo, bog'liq o'zgaruvchi hisoblangan "investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushi" o'rtacha 3,06 foizni tashkil etib, minimal qiymati 0,4 foiz va maksimal qiymati 10,2 foizga teng. Standart og'ishning nisbatan yuqoriligi ushbu ko'rsatkichda sezilarli o'zgaruvchanlik mavjudligini bildiradi. Bu esa banklar investitsion faoliyatining tahlil davrida bosqichma-bosqich rivojlanganligini va ayniqsa so'nggi yillarda keskin o'sish kuzatilganligini anglatadi.

Qimmatli qog'ozlar savdosi hajmi o'rtacha 28 110 mlrd so'mni tashkil etib, juda yuqori dispersiya bilan ajralib turadi. Bu ko'rsatkichning 1 327 mlrd so'mdan 63 865 mlrd so'mgacha keskin o'zgarishi fond bozori likvidligining vaqt o'tishi bilan sezilarli darajada oshganligini bildiradi. Aholi jon boshiga YaIM o'rtacha 22 344 ming so'mni tashkil etib, iqtisodiy o'sish jarayonlari natijasida minimal 6 860 ming so'mdan maksimal 48 816 ming so'mgacha oshgan. Yuqori standart og'ish mamlakat iqtisodiy rivojlanish sur'atlarining sezilarli darajada ortganligini ko'rsatadi. Makroiqtisodiy barqarorlikni ifodalovchi inflyatsiya darajasi o'rtacha 10,05 foizni tashkil etib, 5,6 foizdan 15,2 foizgacha o'zgaradi. Bu ko'rsatkichdagi o'zgaruvchanlik moliyaviy bozorlarda noaniqlik darajasining mavjudligini bildiradi. Shu bilan birga, asosiy stavka o'rtacha 13,2 foizni tashkil etib, 9 foizdan 16 foizgacha diapazonda shakllangan bo'lib, bu banklar uchun alternativ investitsiya yo'nalishlarini tanlashda muhim rol o'ynaydi.

Bank tizimining resurs bazasi sifatida qaraluvchi depozitlar hajmi o'rtacha 147 894 mlrd so'mni, kreditlar hajmi esa 267 687 mlrd so'mni tashkil etadi. Har ikkala ko'rsatkich bo'yicha yuqori standart og'ish ularning tez sur'atlarda o'sib borganligini bildiradi. Kreditlar hajmining depozitlarga nisbatan yuqoriligi banklar faoliyatida kreditlashning ustuvor yo'nalish ekanligini ko'rsatadi. Fikrimizcha, tahlil davrida bank tizimi va kapital bozori ko'rsatkichlarida sezilarli o'sish va o'zgaruvchanlik kuzatilgan. Ayniqsa, investitsiyalar ulushi, fond bozori kapitallashuvi va savdo hajmining ortishi banklarning investitsion faolligi oshib borayotganligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, kreditlash faoliyatining yuqori darajada saqlanib qolishi bank aktivlari tarkibida muhim strukturaviy omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Navbatdagi rasmda esa tadqiqotda foydalanilgan ko'rsatkichlarning kvartil taqsimoti hamda undagi ekstremal qiymatlar vizual tarzda tahlil qilish uchun keltirilgan (1-rasm).

1-rasm. Tadqiqotda foydalanilgan asosiy ko'rsatkichlarning kvartil taqsimoti va ekstremal qiymatlari (box-plot asosida)³

Yuqoridagi rasmdagi boxplot grafiklar tahlil qilinayotgan o'zgaruvchilarning taqsimlanish xususiyatlari, markaziy tendensiyasi va o'zgaruvchanlik darajasi haqida dastlabki tasavvur beradi. Chapdagi rasmda avvalo, kapital yetarililigi ko'rsatkichi eng yuqori darajada joylashgani ko'rinadi. Uning median qiymati taxminan 19–20 foiz oralig'ida bo'lib, bu tijorat banklari tizimida kapital zaxiralari yetarli darajada shakllanganini anglatadi. Shu bilan birga, interkvartil oraliqning nisbatan torligi mazkur ko'rsatkichning tahlil davrida keskin tebranmaganini, ya'ni bank tizimi kapital pozitsiyasi nisbatan barqaror bo'lganini ko'rsatadi. Asosiy stavka bo'yicha boxplot nisbatan barqaror dinamikani aks ettiradi. Median qiymatning 14 foiz atrofida shakllanishi hamda umumiy diapa-

3 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

zoning 10 foizdan 16 foizgacha bo'lishi Markaziy bankning pul-kredit siyosati mazkur davrda qat'iy va mo'tadil cheklovchi xususiyatga ega bo'lganini anglatadi. Inflyatsiya darajasi bo'yicha boxplotda median qiymatning 10 foiz atrofida joylashgani, biroq 5 foizdan 15 foizgacha cho'zilgani ushbu ko'rsatkichning nisbatan o'zgaruvchan ekanini ko'rsatadi. Bu esa makroiqtisodiy muhitda ma'lum darajada beqarorlik va narxlar darajasida sezilarli tebranishlar mavjud bo'lganini anglatadi. Fond bozori kapitallashuvining YaIMga nisbati bo'yicha grafikdagi keng tarqalish alohida e'tiborga loyiq. Ko'rsatkichning taxminan 5 foizdan 17 foizgacha bo'lgan oralig'ida o'zgarishi kapital bozorining tahlil davrida bir maromda emas, balki bosqichma-bosqich rivojlanganini ko'rsatadi. Interkvartil oralig'ining kengligi fond bozorida sezilarli strukturaviy siljishlar yuz berganidan dalolat beradi. Fikrimizcha, yurtimiz kapital bozori ayrim yillarda ancha faollashgan, ba'zi yillarda esa nisbatan sust bo'lgan. Mazkur ko'rsatkichning o'sib borishi, odatda, banklarning qimmatli qog'ozlarga sarmoya kiritish imkoniyatlarini kengaytiradi, chunki bozor chuqurligi va emitentlar soni ortadi, likvidlik yaxshilanadi va investitsiya uchun instrumentlar ko'payadi.

Qimmatli qog'ozlar savdosi hajmi esa depozitlar va kreditlarga nisbatan ancha past darajada joylashgan. Bu ko'rsatkichning boxplotdagi past pozitsiyasi va nisbatan torroq ko'lami yurtimiz moliya bozorida qimmatli qog'ozlar savdosining bank kreditlash sektori bilan taqqoslaganda hali yetarli darajada chuqurlashmaganini ko'rsatadi. Endi esa navbatdagi bosqichda natijaviy omilga ta'sir etuvchi omillarni bir-biriga aloqasini aniqlab olamiz (3-jadval).

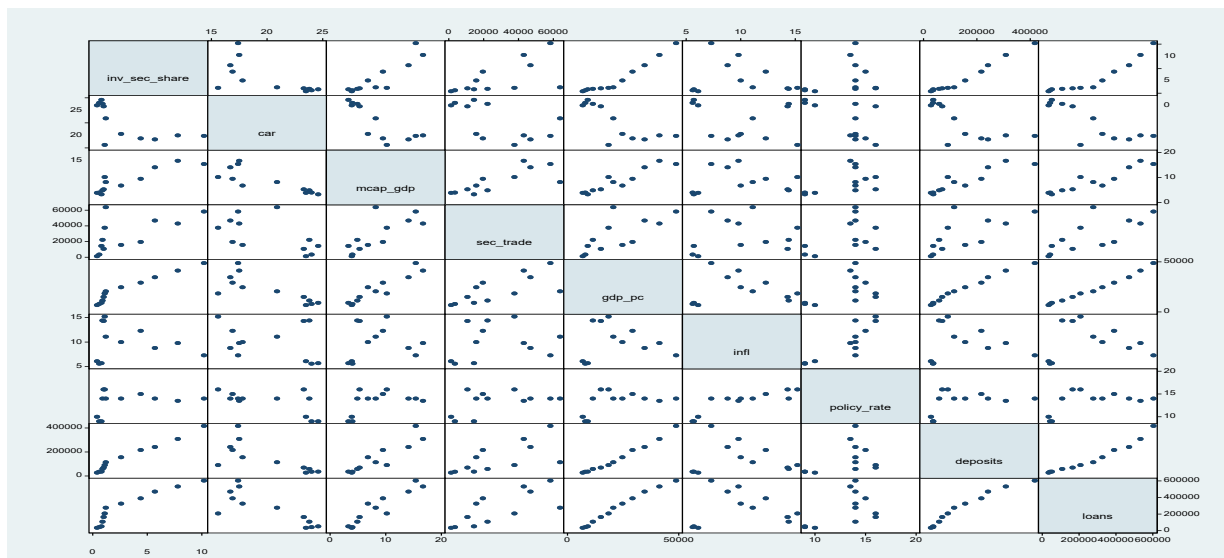
3-jadval
Ko'rsatkichlar korrelatsiya jadvali⁴

Variables	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
(1) inv_sec_share	1.000								
(2) car	-0.641	1.000							
(3) mcap_gdp	0.897	-0.811	1.000						
(4) sec_trade	0.601	-0.579	0.761	1.000					
(5) gdp_pc	0.965	-0.773	0.942	0.708	1.000				
(6) infl	-0.160	-0.284	0.079	0.164	0.008	1.000			
(7) policy_rate	0.283	-0.627	0.474	0.462	0.466	0.853	1.000		
(8) deposits	0.987	-0.716	0.912	0.665	0.990	-0.070	0.389	1.000	
(9) loans	0.933	-0.802	0.937	0.721	0.993	0.060	0.516	0.971	1.000

Yuqorida keltirilgan korrelyatsiya matritsasi asosida o'zgaruvchilar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tahlil qilish tijorat banklarining qimmatli qog'ozlarga investitsion faolligini shakllantiruvchi omillarni aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, bog'liq o'zgaruvchi hisoblangan "investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushi" bir qator makroiqtisodiy va moliyaviy ko'rsatkichlar bilan sezilarli darajada bog'langan. Avvalo, "inv_sec_share" ko'rsatkichi bilan depozitlar, aholi jon boshiga YaIM hamda kreditlar o'rtasida juda kuchli ijobiy bog'liqlik kuzatiladi. Fikrimizcha, bu natija banklar resurs bazasining kengayishi va iqtisodiy o'sish jarayonlari bilan bir qatorda investitsion faoliyat ham ortib borayotganini anglatadi. Xususan, depozitlar hajmining oshishi banklarning moliyaviy resurslarini kengaytirib, ularning qimmatli qog'ozlarga yo'naltiriladigan mablag'larini ko'paytirish imkonini beradi. Shu bilan birga, aholi daromadlarining oshishi umumiy iqtisodiy faollikni kuchaytirib, kapital bozorining rivojlanishiga va natijada banklarning investitsion operatsiyalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

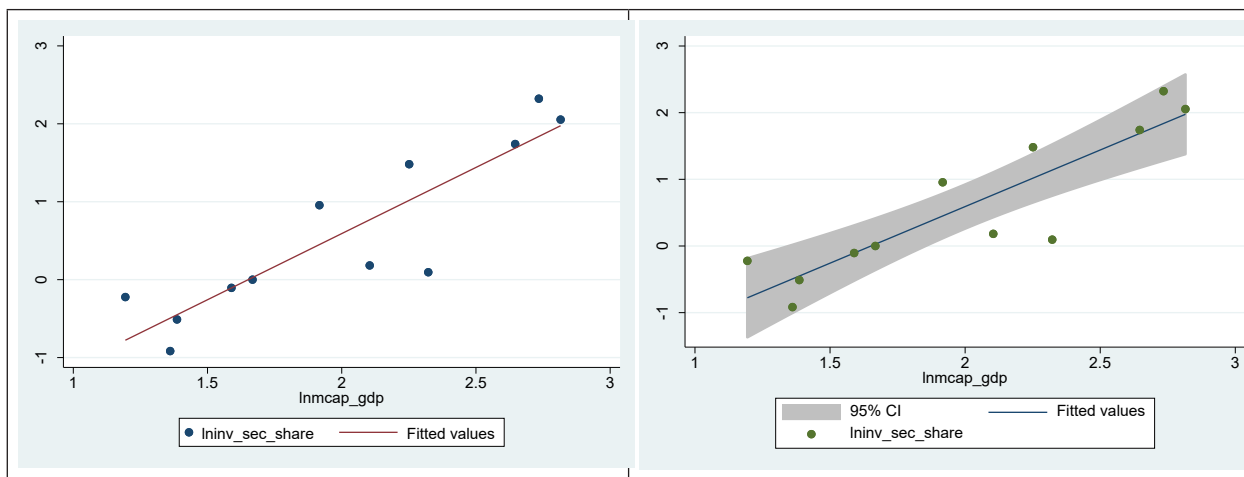
Kapital yetarliligi ko'rsatkichi bilan natijaviy omil o'rtasida o'rtacha salbiy bog'liqlik mavjud. Fikrimizcha, bu holat kapital darajasi yuqori bo'lgan banklar ehtiyotkorroq siyosat yuritib, riskliroq hisoblangan qimmatli qog'ozlarga kamroq investitsiya qilishini anglatishi mumkin. Ya'ni yuqori kapital yetarliligi ba'zi hollarda konservativ aktiv joylashtirish strategiyasi bilan bog'liq bo'ladi. Bundan tashqari, korrelyatsiya matritsasi-da mustaqil o'zgaruvchilar o'rtasida ham juda yuqori bog'liqlik mavjudligi aniqlangan. Xususan, aholi jon boshiga YaIM bilan kreditlar, depozitlar, shuningdek, depozitlar bilan kreditlar o'rtasida deyarli mukammal ijobiy korrelyatsiya mavjud. Bu esa regressiya modelini tuzishda multikollinearlik muammosi yuzaga kelishi mumkinligini ko'rsatadi. Bunday holatda o'zgaruvchilarni ehtiyotkorlik bilan tanlash yoki alternativ modellar tuzish zarur hisoblanadi. Multikollinearlik muammosini aniqlashning yana bir muhim usuli navbatdagi rasmda keltirilgan (2-rasm).

4 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

2-rasm. Nuqtali diagrammalar matritsasi⁵

Grafik tahlili shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy va moliyaviy ko'rsatkichlar o'rtasida bir nechta aniq va kuchli bog'liqliklar mavjud bo'lib, ular O'zbekiston iqtisodiyotida moliyaviy tizimning tarkibiy xususiyatlarini ochib beradi. Rasmdan ko'rinib turibdiki, o'zgaruvchilar o'rtasidagi bog'liqliklar asosan chiziqli shaklga yaqin, biroq ayrim hollarda tarqoqlik mavjud. Bu esa regressiya modelidan foydalanish mumkinligini, lekin ayrim o'zgaruvchilar uchun bog'liqlik kuchi turlicha ekanligini bildiradi. Shuningdek, boshqa juftliklarda nuqtalar nisbatan tarqoq bo'lib, bu bog'liqlikning zaif yoki o'rtacha ekanligini ko'rsatadi. Navbatdagi bosqichga o'tishdan avval biz tahlil qilayotgan ko'rsatkichlar o'rtasida multikollinearlik muammosi mavjud emasligiga amin bo'lishimiz zarur. Biroq shuni aytish joizki, biz tahlil qilgan omillarning aksariyati bir-birini takrorlovchi omil sifatida namoyon bo'lganligi uchun natijaviy omilga ta'sir ko'rsatadigan omil sifatida qolgan o'zgaruvchilar o'rnini bosishi mumkin bo'lgan omil tanlab olindi hamda ko'rsatkichlar logarifmik ko'rinishga keltirildi (3-rasm).

3-rasm. Natijaviy hamda ta'sir ko'rsatuvchi omillar o'rtasidagi chiziqli regressiya modeli⁶ (95% ishonch oralig'i bilan)

Yuqoridagi regressiya grafiklari logarifmlangan ko'rinishdagi ikki muhim o'zgaruvchi, ya'ni fond bozori kapitallashuvining YaIMdagi ulushi va tijorat banklari aktivlarida investitsiyalar hamda boshqa qimmatli qog'ozlar ulushi o'rtasidagi bog'liqlikni vizual tarzda ifodalaydi. Avvalo, rasmlarda gorizontol o'qda "lnmcap_gdp", ya'ni fond bozori kapitallashuvining YaIMga nisbatan ulushining natural logarifmi joylashgan. Mazkur ko'rsatkich moliya bozorining chuqurligi va rivojlanish darajasini ifodalaydi. Vertikal o'qda esa "lninv_sec_share", ya'ni tijorat banklari aktivlarida investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushining natural logarifmi keltirilgan.

5 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

6 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

Bu ko'rsatkich banklarning investitsion faolligi darajasini, xususan kreditlashdan tashqari moliyaviy instrumentlarga yo'naltirilayotgan aktivlar ulushini aks ettiradi. O'zbekiston sharoitida uzoq vaqt davomida banklar asosan kreditlash faoliyatiga tayangan bo'lsa-da, fond bozori kapitallashuvining oshishi bilan bank aktivlari tarkibida investitsiyalar ulushining ko'tarilishi moliyaviy vositachilik tizimida diversifikatsiya jarayonlari boshlanganini bildiradi. Navbatdagi faraz — qoldiqlar normal taqsimlangan bo'lishi kerak. Buni aniqlashning usuli hamda natijalari quyidagi jadvalda keltirilgan (4-jadval).

4-jadval
Qoldiqlar normal taqsimoti testi⁷

Variables	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max	p1	p99	Skew.	Kurt.
res	12	0	.489	-1.043	.554	-1.043	.554	-.728	2.756

Jadvalda qurilgan regressiya modelining qoldiqlari bo'yicha statistik ko'rsatkichlar keltirilgan. Umumiy kuzatuvlar soni 12 tani tashkil etadi. Avvalo, qoldiqlarning o'rtacha qiymati 0 ga teng bo'lib, bu regressiya modeli to'g'ri qurilganligini va sistematik xatolik mavjud emasligini bildiradi. Standart og'ish (0,489) nisbatan kichik bo'lib, qoldiqlar tarqalishi o'rtacha darajada barqaror ekanini ko'rsatadi. Minimal qiymat -1,043, maksimal qiymat esa 0,554 bo'lib, ular orasidagi farq katta emas. Shuningdek, jadvalda berilgan p1 va p99 percentillar (-1,043 va 0,554) qoldiqlar tarqalishi chegarasini aniq belgilab beradi. Bu qiymatlar qoldiqlar ekstremal og'ishlarga ega emasligini ko'rsatadi.

Shakl ko'rsatkichlariga e'tibor qaratsa, skewness -0,728 bo'lib, qoldiqlar taqsimoti biroz chapga og'ganini bildiradi. Bu esa qoldiqlarning asosiy qismi musbat tomonda ko'proq to'planganini ko'rsatadi. Kurtosis esa 2,756 bo'lib, u normal taqsimotdan biroz past. Demak, qoldiqlar taqsimoti deyarli normal bo'lib, model uchun statistik jihatdan maqbul hisoblanadi. Xulosa sifatida aytish mumkinki, mazkur tahlil natijalari regressiya modelida qoldiqlarning normal taqsimotga yaqin ekanligini tasdiqlaydi. Endi esa navbatdagi farazni, ya'ni geteroskedastiklik bo'lmasligi kerak degan farazni tekshiramiz. Geteroskedastiklik muammosini aniqlashda rasmiy testlardan foydalaniladi. Shulardan biri Broysh–Pagan testidir (5-jadval).

5-jadval
Geteroskadastiklik testi⁸

Cameron & Trivedi's decomposition of IM-test	ch ²	df	p-value
Heteroskedasticity	1.270	2	0.5307
Skewness	2.910	1	0.0883
Kurtosis	0.090	1	0.7600
Combined test	4.270	4	0.3713

Test natijalariga ko'ra, qurilgan regressiya modelining qoldiqlari statistik jihatdan barqaror va normal taqsimotga yaqin ekanligi tasdiqlandi. Xususan, heteroskedastiklik testi $\chi^2 = 1.27$, df = 2, p = 0.5307 natija bergan bo'lib, p-qiymatning 0.05 dan katta chiqishi qoldiqlarda geteroskedastiklik mavjud emasligini, ularning dispersiyasi barqaror ekanini ko'rsatadi. Skewness testi $\chi^2 = 2.91$, df = 1, p = 0.08 qiymatni qayd etdi va bu qoldiqlar taqsimotida og'ish muammosi mavjud emasligini tasdiqladi. Kurtosis testi $\chi^2 = 0.09$, df = 1, p = 0.760 natijani berdi, bu esa qoldiqlar cho'qqiligi normal taqsimotdan farq qilmasligini ko'rsatadi. Yakuniy umumiy test $\chi^2 = 4.27$, df = 4, p = 0.371 ko'rsatkichiga ega bo'lib, p-qiymatning 0.05 dan katta chiqishi model qoldiqlarining umumiy holda normal taqsimotga yaqin va yaxshi statistik xususiyatlarga ega ekanini bildiradi. Shu bois, tanlangan model natijalari ishonchli hisoblanadi va keyingi tahlillar uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi.

Navbatdagi faraz: xatoliklar bir-biri bilan o'zaro bog'lanmagan bo'lishi kerak, ya'ni avtokorrelyatsiya bo'lmasligi kerak. Avtokorrelyatsiya bu modeldagi xatoliklar o'zaro bog'liq bo'lgan holatdir. Ya'ni, bir kuzatuvdagi xatolik boshqa kuzatuvdagi xatolikni oldindan belgilab berayotgan bo'ladi. Agar standart xatolar noto'g'ri bo'lsa, t-statistik va p-value ishonchsiz bo'ladi. Agar avtokorrelyatsiya muammosi mavjud bo'lgan taqdirda, uni yechishning quyidagi usuli mavjud (6-jadval).

7 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

8 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

6-jadval
Durbinning alternativ testi natijalari⁹

Durbin's alternative test for autocorrelation χ^2	df	Prob>Chi ²
0.645	1	0.4219
H_0 : no serial correlation		

Jadval natijalariga ko'ra, test statistikasi $\chi^2 = 0.645$, erkinlik darajasi va unga mos ravishda p-qiyamat = 0.4219 ni tashkil etadi¹⁰. Testning nol gipotezasi quyidagicha shakllantiriladi: model qoldiqlarida avtokorrelatsiya mavjud emas. Yuqoridagi holatda p-qiyamat, ya'ni nol gipotezani rad etish uchun yetarli asos mavjud emas. Demak, model qoldiqlari o'rtasida avtokorrelatsiya mavjud emas degan xulosaga kelinadi. Bu esa modelning muhim shartlaridan biri — xatoliklarning o'zaro bog'liq emasligi — bajarilganligini bildiradi.

Demak, juft omilli ekonometrik modelga kiritiladigan omillar bo'yicha xulosa qiladigan bo'lsak, xususiy korrelyatsiya koeffitsiyentlari ishonchli va yuqori bog'lanish mavjudligini ko'rsatmoqda. Shunday qilib, natijaviy omil va unga ta'sir etuvchi omil bo'yicha juft omilli ekonometrik model tuzamiz. Ushbu juft omilli ekonometrik model quyidagi ko'rinishga ega:

bu yerda: – natijaviy omil, – ta'sir etuvchi omil, – tasodifiy xato.

Juft omilli ekonometrik modeldagi noma'lum β_0 , β_1 , parametrlarning qiymatlarini aniqlashda "Eng kichik kvadratlar usuli" dan foydalandik. Natijalar quyidagi jadvalda keltirilgan (7-jadval):

7-jadval
Ko'rsatkichlar regression tahlili¹¹

Ininv_sec_share	Coef.	St.Err.	t-value	p-value	[95% Conf Interval]	Sig
lnmcap_gdp	1.698	.274	6.20	0	1.088 2.307	***
Constant -2.804		.567	-4.95	.001	-4.067 -1.541	***
Mean dependent var	0.590		SD dependent var	1.078		
R-squared	0.794		Number of obs	12		
F-test	38.499		Prob > F	0.000		
Akaike crit. (AIC)	19.864		Bayesian crit. (BIC)	20.834		
*** p<.01, ** p<.05, * p<.1						

Yuqoridagi jadval ma'lumotlaridan foydalanib, tijorat banklarining qimmatli qog'ozlarga yo'naltirgan investitsiyalari ko'rsatkichi (Y) bo'yicha hisoblangan juft omilli ekonometrik modelni analitik ko'rinishda quyidagicha ifodalaymiz:

Regressiyaning alohida parametrlarining ahamiyatligini tekshirish regressiyaning har bir parametrini nola tengligi to'g'risidagi farazni tekshirish yo'li bilan Studentning t mezon bo'yicha amalga oshiriladi. Regressiya tenglamasining har bir parametrini ma'noga ega ekanligi to'g'risidagi faraz ekonometrikada gipoteza tekshiruvlari asosida amalga oshiriladi. Mazkur ekonometrik modelda bog'liq o'zgaruvchi sifatida tijorat banklari aktivlarida "investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushi"ning logarifmik ko'rsatkichi, mustaqil o'zgaruvchi sifatida esa fond bozori kapitallashuvining YaIMga nisbati olingan. Model natijalari ushbu ikki ko'rsatkich o'rtasida kuchli va statistik jihatdan ahamiyatli bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Avvalo, "lnmcap_gdp" o'zgaruvchisining koeffitsiyenti 1,698 ga teng bo'lib, uning p-qiyamati 0,000 ni tashkil etadi. Bu esa mazkur o'zgaruvchi 1

9 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

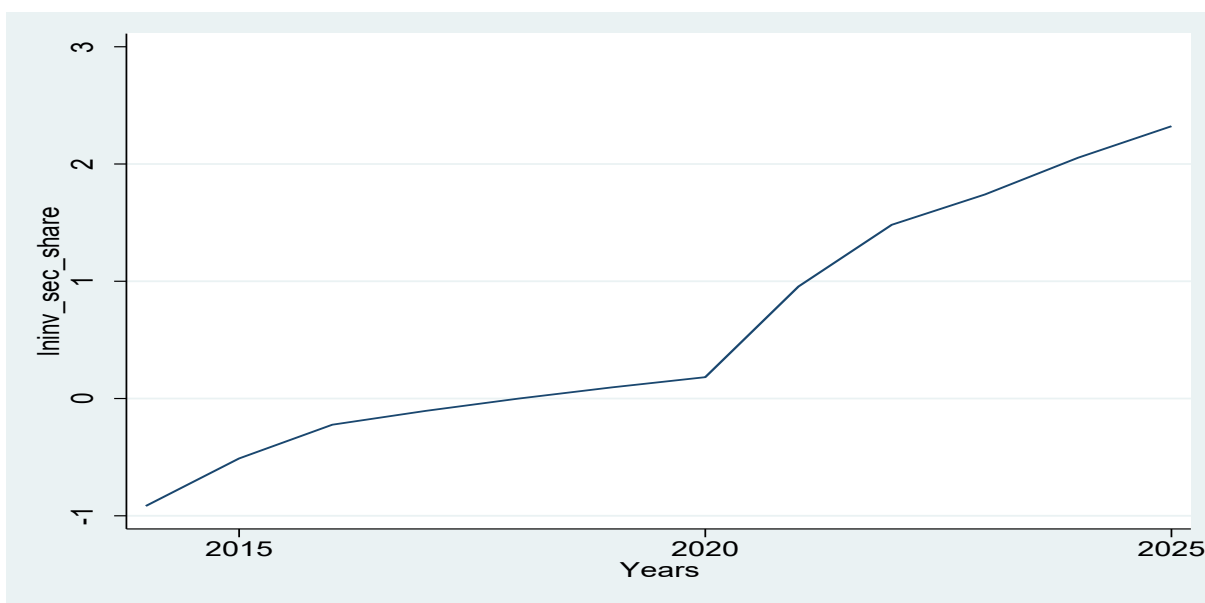
10 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

11 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

foizli ishonchlilik darajasida statistik ahamiyatga ega ekanligini bildiradi. Ya'ni fond bozori kapitallashuvi 1% ga oshganda, banklarning qimmatli qog'ozlarga investitsiya ulushi o'rtacha 1,7% ga oshadi. Fikrimizcha, bu natija banklarning investitsion faolligi kapital bozori rivojlanish darajasiga yuqori darajada sezgir ekanligini ko'rsatadi. Koeffitsiyentning 1 dan katta bo'lishi esa bog'liqlikning elastik emas, balki yuqori elastik xarakterga ega ekanini bildiradi. Ya'ni kapital bozori rivojlanishidagi nisbiy o'zgarishlar bank investitsiyalariga nisbatan kattaroq ta'sir ko'rsatadi. Modeldagi konstantaning manfiy va statistik jihatdan ahamiyatli bo'lishi fond bozori kapitallashuvi juda past darajada bo'lgan sharoitda banklarning investitsion ulushi ham past darajada shakllanishini bildiradi. Bu esa kapital bozori rivojlanishsiz banklar investitsion faoliyatini kengaytirish imkoniyatlari cheklanganligini tasdiqlaydi. Modelning umumiy sifati ham yuqori darajada baholanadi. Xususan, R-squared = 0,79 bo'lib, bu mustaqil o'zgaruvchi modeldagi bog'liq o'zgaruvchining 79 foiz o'zgarishini tushuntirib berishini anglatadi. Bu juda yuqori ko'rsatkich bo'lib, modelning yaxshi moslashganligini bildiradi. Shu bilan birga, F-statistika 38,499 va unga mos p-qiymat 0,000 bo'lib, model umumiy holda statistik jihatdan ahamiyatli ekanini tasdiqlaydi.

Endi esa eng muhim qismi sifatida aytishimiz mumkinki, tijorat banklarining investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushining kelgusi yillar uchun prognoz qiymatlarini aniqlash lozim. Buning uchun bir nechta bosqich tahlillarni amalga oshiramiz (4-rasm).

4-rasm. 2014-2025-yillarda O'zbekiston Respublikasida tijorat banklarining investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushining o'zgarish dinamikasi¹²

Yuqoridagi rasmda tijorat banklari aktivlarida qimmatli qog'ozlarga investitsiyalar ulushining natural logarifmlangan ko'rsatkichining 2014–2025-yillardagi dinamikasi aks ettiriladi. Ushbu vaqt qatori banklarning investitsion faolligi qanday bosqichlarda shakllanganini, o'sish sur'atlari qachon tezlashganini va qaysi davrda tarkibiy o'zgarishlar yuz berganini aniqlash imkonini beradi. Rasmning umumiy ko'rinishi shuni ko'rsatadiki, tahlil qilinayotgan davr davomida mazkur ko'rsatkich uzluksiz o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan, biroq bu o'sish barcha yillarda bir xil sur'atda kechmagan. Aksincha, vaqt qatori ikki asosiy bosqich va bitta muhim burilish nuqtasi bilan tavsiflanadi.

Rasmdan ko'rish mumkinki, 2014–2020-yillarda "lninv_sec_share" ko'rsatkichi manfiy qiymatlardan boshlanib, asta-sekin 0 nuqtasiga yaqinlashadi. Logarifmik ko'rinishda manfiy qiymatlarning mavjudligi shuni anglatadiki, dastlabki yillarda bank aktivlarida qimmatli qog'ozlarga investitsiyalar ulushi juda past bo'lgan. Biroq chiziqning izchil yuqoriga silljishi investitsion faoliyat muttasil oshib borganini ko'rsatadi. Bu davrda o'sish sur'ati mo'tadil va nisbatan tekis bo'lib, keskin sakrashlar kuzatilmaydi. Bunday holat banklar investitsion portfelining asta-sekin shakllanib borganini, lekin hali tizimda kreditlash ustuvor yo'nalish bo'lib qolganini anglatadi. Ya'ni, banklar qimmatli qog'ozlar bozoriga kirishni boshlagan bo'lsa-da, bu jarayon ehtiyotkor va bosqichma-bosqich kechgan. Fikrimizcha, mazkur davrda yurtimiz bank tizimi hali ko'proq an'anaviy moliyaviy vositachilik modeliga tayanib ishlagan.

12 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

2020-yil grafikdagi burilish nuqtasi sifatida alohida ajralib turadi. Aynan shu yildan boshlab chiziqning qiyaligi ancha tiklashadi. Vaqt qatori tahlilida bunday holat odatda strukturaviy siljish sifatida talqin qilinadi (8-jadval).

8-jadval
Dickey-Fuller testi natijalari¹³

D2.						
Ininv_sec_share	Coefficient	Std. err.	t	P>t	[95% conf.	interval]
Ininv_sec_share						
LD.	-0.742	0.336	-2.210	0.058	-1.517	0.034
_cons						
	0.207	0.123	1.690	0.130	-0.076	0.489

Yuqorida keltirilgan natijalar vaqt qatori asosida qurilgan ekonometrik model orqali tijorat banklarining qimmatli qog'ozlarga investitsiya ulushi dinamikasini chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi. Modelda bog'liq o'zgaruvchi sifatida "Ininv_sec_share", ya'ni investitsiyalar ulushining logarifmik ko'rsatkichi olinib, uning vaqt bo'yicha o'zgarishlari differensial shaklda baholangan. Bu yondashuv ko'rsatkichning stasionarligini ta'minlash va vaqtga bog'liq ichki dinamikani aniqlashda muhim metodologik ahamiyatga ega. Natijalarga ko'ra, "Ininv_sec_share" o'zgaruvchisining qiymati koeffitsiyenti -0,742 ga teng bo'lib, u manfiy ishoraga ega. Ushbu koeffitsiyentning t-statistikasi -2,21 ni, p-qiymati esa 0,058 ni tashkil etadi. Bu esa mazkur o'zgaruvchining 10 foizlik ishonchlilik darajasida statistik ahamiyatga ega ekanligini bildiradi. Manfiy koeffitsiyentning mavjudligi investitsiyalar ulushi dinamikasida teskari bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi, ya'ni oldingi davrdagi o'sish keyingi davrda nisbatan pasayish yoki sekinlashish bilan almashinadi (9-jadval).

9-jadval
ARIMA modeli asosidagi regressiya natijalari¹⁴

D.Ininv_sec_share	Coef.	St.Err.	t-value	p-value	[95% Conf	Interval]	Sig
Constant	.294	.083	3.55	0	.132	.457	***
Constant	.202	.054	3.74	0	.096	.307	***
Mean dependent var	0.294		SD dependent var	0.211			
Number of obs	11		Chi-square	.			
Prob > chi2	.		Akaike crit. (AIC)	-0.013			

*** p<.01, ** p<.05, * p<.1

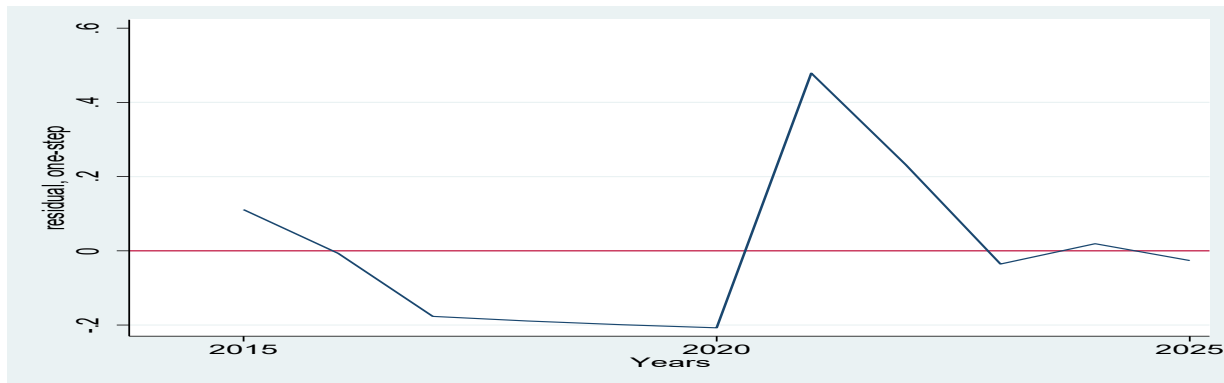
Navbatdagi jadval natijalari vaqt qatori asosida qurilgan model orqali tijorat banklarining qimmatli qog'ozlarga investitsiya ulushi dinamikasini o'sish sur'atlari nuqtayi nazaridan baholash imkonini beradi. Modelda bog'liq o'zgaruvchi sifatida "D.Ininv_sec_share", ya'ni investitsiyalar ulushining logarifmik birinchi farqi olingan bo'lib, bu ko'rsatkich iqtisodiy mazmunda o'zgaruvchining nisbiy o'sish sur'atini ifodalaydi. Demak, model natijalari banklarning investitsion faolligi yilma-yil qanday tezlikda oshib borayotganini aniqlashga xizmat qiladi. Natijalarga ko'ra, modelda konstantaning qiymati mos ravishda 0,294 va 0,202 ga teng bo'lib, har ikkala baho ham statistik jihatdan yuqori darajada ahamiyatli. Bu shuni anglatadiki, investitsiyalar ulushining o'sish sur'ati nolga teng emas, balki ijobiy va barqaror xarakterga ega. Tijorat banklarining qimmatli qog'ozlarga investitsiya ulushi tahlil qilinayotgan davrda yiliga o'rtacha 20–30 foiz atrofida oshib borgan. Bu natija juda muhim bo'lib, investitsion faollik oddiy chiziq o'sish emas, balki nisbatan yuqori sur'atlarda kengayib borayotganini ko'rsatadi.

13 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

14 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

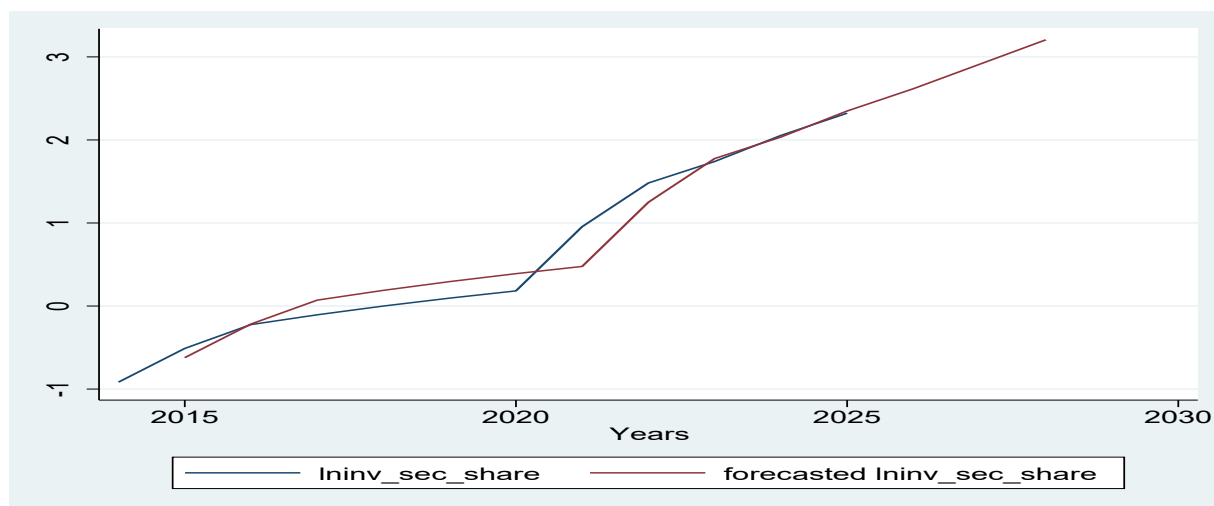

Ayniqsa, bu holat oldingi grafik va tavsifiy tahlillar bilan uyg'un holda talqin qilinganda, 2020-yildan keyingi davrda kuzatilgan keskin o'sish jarayoni statistik jihatdan tasdiqlanadi. Ya'ni banklar aktivlari tarkibida qimmatli qog'ozlarga investitsiyalar ulushi nafaqat oshib borgan, balki uning o'sish tezligi ham sezilarli darajada yuqori bo'lgan. Ushbu yondashuv yuqoridagi Dickey–Fuller testi natijalariga mos ravishda tanlangan bo'lib, ya'ni vaqt qatori stasionar holatga keltirilgandan keyin model qurilgan. Modelda barcha asosiy parametrlar statistik jihatdan ahamiyatli bo'lib, bu vaqt qatorining dinamikasi yaxshi ifodalanganini ko'rsatadi. Shuningdek, differensiallash orqali stasionarlikka erishilgan va model to'g'ri spetsifikatsiya qilingan (5-rasm).

5-rasm. ARIMA modeli asosida investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushining prognozlar qoldiq dinamikasi (2014-2025-yy)¹⁵

Yuqoridagi rasmda ARIMA modeli asosida hisoblangan prognoz natijalarining qoldiqlari dinamikasi tasvirlangan. Ushbu grafik modelning adekvatligini baholashda muhim diagnostik vosita hisoblanadi, chunki ideal holatda qoldiqlar tasodifiy xususiyatga ega bo'lishi, ya'ni nol atrofida tartibsiz tebranishi lozim. Rasmdan ko'rinib turibdiki, qoldiqlar butun davr davomida nol chiziq atrofida tebranadi. Bu holat modelda tizimli xatoliklar mavjud emasligini va prognozlash jarayonida katta og'ishlar kuzatilmaganini anglatadi. Qoldiqlarning nol atrofida joylashuvi modelning umumiy jihatdan to'g'ri spetsifikatsiya qilinganini ko'rsatadi. Xulosa sifatida aytish mumkinki, ARIMA modeli asosida tuzilgan prognozlar umumiy tendensiyani to'g'ri aks ettiradi va qoldiqlar tasodifiy xarakterga ega (6-rasm).

6-rasm. ARIMA modeli asosida investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushining prognoz dinamikasi (2026-2028 yy.)¹⁶

Navbatdagi rasmda ARIMA modeli asosida O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari tomonidan investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushining 2028-yilgacha prognoz dinamikasi tasvirlangan. Rasmdan ko'rinadiki, model tomonidan prognoz qilingan qiymatlar tarixiy trend bilan juda yuqori darajada mos keladi. Bu esa ARIMA modelining vaqt qatori dinamikasini yaxshi aks ettirayotganini, ya'ni o'sish tendensiyasini adek-

¹⁵ STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

¹⁶ STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

vat ifodalashini bildiradi. Prognoz natijalariga ko'ra, investitsiyalar hajmi uzluksiz o'sishda davom etadi. Rasmda bu holat qizil chiziqning yuqoriga yo'nalgan barqaror trayektoriyasi orqali ifodalangan. Ayniqsa, prognoz chizig'ining deyarli to'g'ri chiziqqa yaqin shaklda davom etishi investitsiyalar o'sishining nisbatan barqaror va bir maromda bo'lishini anglatadi. Bu esa vaqt qatori logarifmik shaklda bo'lganligi sababli, real iqtisodiy mazmunda investitsiyalar hajmi eksponensial o'sishda davom etishini bildiradi.

Prognozga ko'ra, 2028-yilga kelib "lninv_sec_share" ko'rsatkichi taxminan 3,2 atrofida bo'lishi kutilmoqda. Ya'ni qimmatli qog'ozlarga investitsiyalar ulushi shunchaki yildan-yilga ko'payib bormaydi, balki o'sish bazasi kattalashgani sari sur'atlar ham nisbatan tezlashib boradi. Prognoz iqtisodiy jihatdan optimistik xarakterga ega. Fikrimizcha, agar kapital bozori rivojlanishidagi ijobiy tendensiyalar saqlanib qolsa, banklar aktivlari tarkibida qimmatli qog'ozlarga investitsiyalar ulushi kelgusi yillarda ham izchil ortishda davom etadi. Bunday natija banklar faoliyatida investitsion operatsiyalarning roli kuchayib borishini, aktivlar tarkibining diversifikatsiyalashuvini va moliyaviy vositachilik tizimida kapital bozorining ahamiyati ortayotganini anglatadi (10-jadval).

10-jadval
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari tomonidan investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushining prognoz ko'rsatkichlari¹⁷

Yillar	Investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushi	flninv_sec_share
2026-yil	13,69	2.616813
2027-yil	18,38	2.911238
2028-yil	24,67	3.205664

Yakuniy jadvalda keltirilgan prognoz natijalari tijorat banklarining aktivlarida "investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushi"ning 2026–2028-yillarga mo'ljallangan istiqbol dinamikasini ifodalaydi. Prognoz natijalariga ko'ra, 2026-yilda investitsiyalar ulushi 13,69 foiz, 2027-yilda 18,38 foiz, 2028-yilda esa 24,67 foiz darajasiga yetishi kutilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yakuniy jadvalda keltirilgan prognoz natijalari O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining investitsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar ulushi kelgusi yillarda izchil o'sish tendensiyasiga ega ekanligini ko'rsatadi. Mazkur o'sish tendensiyasi banklarning qimmatli qog'ozlar bozorida ishtiroki kuchayishi, investitsion portfelni diversifikatsiya qilish siyosati hamda moliyaviy resurslardan samarali foydalanish darajasi ortishi bilan izohlanadi. Prognoz natijalari shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari an'anaviy kreditlash faoliyatidan tashqari, qimmatli qog'ozlar va investitsiya instrumentlari orqali daromad manbalarini kengaytirishga intilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Allen, F., and G. Gale. "Financial Markets, Intermediaries and Intertemporal Smoothing". *Journal of Political Economy* 105 (1997), 523–546.
2. Barth, J.R., D.E. Nolle, and T.N. Rice. "Commercial Banking Structure, Regulation, and Performance: An International Comparison." *Comptroller of the Currency, Working Paper No. 7*, 1997.
3. K.S. Thirumalai and Uthaya Chandar (2014) *Investment Policy by Commercial Banks*, *Global Journal for Research Analysis*, Volume-3, Issue-11, Nov Special Issue -2014, ISSN No 2277 – 8160.
4. Morrison A.D., Wilhelm W.J. *Investment banking: Past, Present and Future*. *Journal of Applied Corporate Finance*. 2007;(1):42-54.
5. Puri, M. "Commercial Banks in Investment Banking: Conflict of Interest or Certification Role?" *Journal of Financial Economics* 40 (1996), 373–401.

17 STATA 17 dasturida muallif tomonidan tayyorlandi.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
